

אלן זוכה לאחר 30 שנה - מתי יזוכה אל-עביד? / פרופ' בועז סנג'רו וד"ר מרדכי הלפרט*

הרבה משותף לשתי הפרשות. בסיינט-לואיס שבארה"ב, ג'ורג' אלן נידון בשנת 1982 ל-95 שנות מאסר [והרשעתו בוטלה](#) רק עתה, ב-2.11.2012, לאחר 30 שנות מאסר-שווא. בישראל, סולימאן אל-עביד נידון בשנת 1994 למאסר עולם והוא כבר כ-20 שנים בבית-הסוהר. שניהם הורשעו באונס וברצח על סמך הודאה שמסרו בלחץ החקירה. אל שניהם הגיעו חוקרי המשטרה לגמרי בטעות – על בסיס חשד שהתברר בהמשך כמופרך. אל אלן הגיעו החוקרים משום שנראה להם דומה לאדם אחר שהיה חשוד ברצח. אל-עביד הגיעו החוקרים משום ששכן של הנערה שנרצחה הבין בטעות מדבריו של אל-עביד כי השומר במזבלת דודאים שבה עבדו שלושתם קיים יחסי מין עם בחורה בצריף השמירה בליל הרצח. השכן חשד בשומר ולא באל-עביד. בדיעבד התברר שלא היו דברים מעולם: לא יחסי מין בצריף השומר ולא נערה במזבלה. אל-עביד הורשע ברוב דעות בבית-המשפט המחוזי בהתבסס על גרסת המשטרה והתביעה שלפיה גופת הנערה חנית קיקוס ז"ל הוטמנה במזבלה. חרף זאת, גם לאחר שגופתה נמצאה הרחק משם, בבור בצד הכביש, ובית-המשפט העליון החזיר את התיק להכרעה מחודשת של בית-המשפט המחוזי, רק שופט המיעוט ניל הנדל השכיל להגיע (שנית) לתוצאת זיכוי ואל-עביד הורשע שנית ברוב דעות. גם בבית-המשפט העליון, בערעור ובדיון הנוסף, התפלגו השופטים, כשהרוב שולחים את אל-עביד למאסר עולם.

ב-2010 פרסמו מאמר (ב"[מחקרי משפט](#)") המנתח ניתוח לוגי-מתמטי-הסתברותי (בעזרת נוסחת בייס) את משקלה הריאלי של הודאת נאשם בפני חוקרי המשטרה, ומראה כי אם אין כנגד נאשם ראיות משמעותיות אחרות מלבד הודאתו, בניגוד לאינטואיציה רוב הסיכויים הם שתפסנו את האדם הלא נכון. כשם שהגיעו אל אל-עביד באופן מקרי, ניתן היה להגיע לכל אחד ממיליוני גברים אחרים בישראל. בשפת הלוגיקה: ההסתברות האפרורית שמדובר באדם הנכון היא נמוכה מאוד. אם כולם היו נחקרים בחקירה המשטרית הלוחצת המקובלת במשטרת ישראל, הנערכת בהתאם לקונספציה של אשמת החשוד ושמטרתה חילוץ הודאה מהנחקר, ניתן להניח כי אחד מעשרה היה נשבר ומודה. כך היינו מקבלים מאות אלפי הודאות. איך היינו יודעים לברור מתוכן את ההודאה האמיתית? כשמדובר באדם הנכון אנו מוצאים ראיות נוספות. הצבענו על כך שנוכח המחקרים החדשים, המלמדים על שיעור משמעותי של הודאות-שווא, יש להפסיק להתייחס להודאה כאל ראייה מרכזית שדרושה לה רק תוספת ראיתית כזו ("דבר מה נוסף" בלבד – כפי שקובעת ההלכה הישראלית) או אחרת ("סיוע" חזק, שלא יבוא מפי הנאשם, אלא ממקור עצמאי), אלא יש לראות בהודאה רק תוספת לראיה מרכזית אחרת (כגון DNA) אם יש כזו באותו מקרה. הראנו כי לפי המחקרים החדשים מתברר שהשופטים הולכים שולל אחר "פרטים מוכמנים" מזירת העבירה שאותם יודע המודה לתאר בהודאתו. במסגרת פרויקט החפות האמריקני, שבו משווים דגימות DNA לדגימות מגופם של אסירים הזועקים לחפותם, התברר כי גם כשמדובר בהודאת-שווא ובעקבותיה בהרשעת-שווא, עדיין כמעט תמיד משולבים בהודאה "פרטים מוכמנים" רבים, שחוקרי המשטרה – לעתים במודע ולעתים שלא-במודע – מסרו לנחקר ובכך "זיהמו" את ההודאה.

* פרופ' בועז סנג'רו הוא ראש החטיבה למשפט פלילי ולקרימינולוגיה במרכז האקדמי למשפט ולעסקים; ד"ר מרדכי הלפרט הוא פיזיקאי העוסק במחקר ובפיתוח בתעשייה.

אכן, לרבים קשה להאמין שאנשים מודים בפשעים שלא ביצעו. אך השאלה איננה האם הקוראים היו מודים, אלא האם התופעה מתרחשת. הוכח כי ישנן סיבות רבות להודאות-שווא. כך, למשל, כשחוקרי המשטרה נוהגים לשקר לנחקרים כי יש כנגדם ראיות חזקות, לרבות ראיות מדעיות, נחקרים רבים מניחים שממילא איש לא יאמין להם.

במאמר שפרסמנו בישראל, הדגמנו את הדברים תוך ניתוח הרשעתו – המוטעית בעליל, לדעתנו – של אל-עביד. במאמר דומה שפרסמנו [בכתב-עת אמריקני](#) (של אוניברסיטת מישיגן) בשנת 2011, הדגמנו את התיאוריה שלנו באמצעות הרשעתו של אלן. גם שם כתבנו שההרשעה היא מוטעית. השבוע התבשרנו כי אלן זוכה. מתי ישכילו שופטי ישראל לזכות (במשפט חוזר) את אל-עביד הנמק בכלא? מתי תחדל מערכת אכיפת החוק הישראלית להישען על ההודאה, שבעבר הכתירה כ"מלכת הראיות" ושהמחקרים החדשים מלמדים שהיא "קיסרית הרשעות-השווא"?